

## Reflexe hodnot lipové aleje mezi obcemi Radkov a Dubová a posouzení variant řešení současných konfliktů

Mgr. Radim Ilokoč, Ph.D.

Již při prvním seznámení se s případem lipové aleje mezi obcemi Radkov a Dubová na Vítkovsku je zřejmé, že při řešení současného stavu lipové aleje se střetávají často protichůdné cíle a způsoby řešení, preferované orgány státní správy, obecní samosprávy a občanské společnosti. Celá problematika tkví v zodpovězení 2 základních otázek:

- 1) Co pro nás znamená tento krajinný prvek a proč bychom se jej měli/neměli snažit zachovat, případně obnovovat?
- 2) Jak budeme řešit tento problém?

Při odpovědi na první otázku se musíme zaměřit na to, jaké jsou hodnoty lipové aleje. Význam a hodnotu krajinného prvku, jímž je v našem případě lipová alej, přitom můžeme vnímat a posuzovat z mnoha úhlů pohledu.

Odpovědi na druhou otázku vycházejí z posouzení variant řešení, jež byly představeny v projektové dokumentaci zpracované paní Ildou Macháčkovou na základě objednávky Správy silnic MSK.

Vzhledem k již zpracovaným posudkům, analýzám a doporučením se budu ve svém příspěvku snažit o syntézu a komparaci již navržených řešení.

### Historická, kulturní a krajinařská hodnota

Lipová alej patří bezesporu mezi mimořádné historické struktury krajiny. Pod tímto pojmem rozumíme dobově ohraničený (a neustále se zmenšující) subtyp krajinných struktur, hmotnou část kulturního dědictví s uplatněním v prostoru, kterou vytvářel člověk technicky a technologicky omezený. Jejich geneze i zánik závisí na společensko-ekonomických i přírodních zákonitostech. Jedinečnost bychom mohli vyjádřit slovy historika Václava Štěpánka: „*Krajina vytváří historicko-kulturní základ identity našeho národa. Území, které obýváme, totiž po staletí zvelebovaly generace našich předků, a vytvořily tak jeho historickou strukturu, nezaměnitelnou s jinými oblastmi.*“

Význam takových staveb a prvků v krajině má pro paměť krajiny podobný význam jako velké světské a církevní stavby či přírodní památky, na něž se nejčastěji zaměřuje památková péče či ochrana přírody.

Radkovská lipová alej byla údajně vysazena již v roce 1826 podél kočárové cesty, která vedla od zámku v Dubové ke kostelu v Radkově. Dvě řady stromů po stranách cesty byly nasměrovány přesně na osu hlavního vstupu do zámecké budovy. Dodnes se dochovala pouze část aleje mezi obcemi Radkovem a Dubovou. Poslední lípa z aleje v obci Radkov měla být pokácena na počátku tohoto století. Orientace k hlavnímu průčelí zámku zůstala zachována.

V rámci kraje i ČR je lipová alej hodnotná vzhledem ke své zachovalosti i charakteru – krajinný prvek doprovázející bývalou kočárovou cestu spojující šlechtické sídlo a dvůr s obcí, naprosto charakteristické měřítko vycházející z historického vývoje (úzká cesta využívaná povozy a kočáry taženými koňmi), charakteristický způsob výsadby a péče (výsadby po skupinách, řez na hlavu), svědek tradičního zemědělského využívání krajiny, příklad tradice zakládání výsadeb kolem cest, jež má své kořeny u Karla IV., v případě alejí, jak je známe dnes u Marie Terezie a Josefa II.

Jsme zde svědky plánování krajiny, které bylo výrazem baroka na venkovských šlechtických dvorech, byly takto koncipovány nejen reprezentační stavby a přilehlé plochy – nejen parky, nýbrž také hospodářské dvory a celá krajina přináležející k panství, tedy s polními cestami, alejemi, liniovými výsadbami a drobnou sakrální architekturou, jak je to patrné na indikační skice z roku 1836.

Např. v knize *Láska ke krajině* socioložky Hany Librové se k tomuto tématu dočteme: „*Duch barokních ideálních krajin byl obsažen i v architektonickém pojetí územních celků spadajících do jednoho*

*feudálního panství. Byly řešeny s výtvarným ornamentálním záměrem. Jejich kompozice měla symetrickou vazbu na sídlo panstva.“*

Historicky hodnotná není jen celková kompozice, samotná alej, nýbrž také stromy, z nichž cca 20 ks pamatuje zakládání aleje, v neposlední řadě i jedinečný způsob výsadby (viz dále), s nímž se v současné době můžeme setkat jen velmi zřídka u historických výsadeb, sotva pak u současných nových výsadeb.

## **Přírodní a dendrologická hodnota**

V současnosti je v aleji o délce 250 m 61 stromů (stav k září 2015), z nichž bylo navrženo 13 stromů k vykácení a u 20 stromů bylo doporučeno stažení bezpečnostní lanovou vazbou. Alej je registrována jako významný krajinný prvek (VKP).

Ojedinelý je historický způsob zapěstování stromů. Před výsadbou byly 2-3 mladé lípy sesazeny k sobě a dále zapěstovány takovým způsobem, že nyní tvoří půdorys kmene tvar obdélníka. Delší strana je přitom rovnoběžná s osou komunikace, kolmá strana je velmi úzká. V prsní výšce je průměr stromů podélným směrem až 240 cm, kolmo na cestu pak 60-80 cm.

Po výsadbě byly stromy seřezány tzv. na babku. Během existence aleje byly lípy pravidelně doplňovány. Z původní výsadby zůstalo cca 20 kusů; nejmladší dosadby jsou cca 60-80 let staré.

Stav stromů se však neustále zhoršuje, kmeny jsou popraskané, dutiny se rozšiřují, praskají větve, některé stromy již větve nemají, některým stromům hrozí vývraty.

Pro zachování celé aleje i jednotlivých stromů je nezbytné komplexní ošetření stromů zahrnující nejen odstranění některých kusů, ale i dosadba stromů do mezer směřující k doplnění kompozice.

Ukázka zachovalé aleje je unikátním příkladem a vhodným prostorem pro vzdělávání v oblasti environmentální výchovy a posilování lokální identity.

## **Posouzení variant řešení**

### ***Varianta č. 0 - zachování stávajícího stavu komunikace***

*Zachovává stávající stav i šířkové uspořádání komunikace i aleje.*

*Počet vykácených stromů podél komunikace: 0 ks*

*Předpokládané náklady na stavbu: 0 mil. korun*

*Předpokládaná plocha a náklady na výkup pozemků: 0 m<sup>2</sup>*

Varianta je sice výhodná vzhledem k tomu, že nedojde ke kácení aleje stromů, což znamená nulové investiční náklady na úpravu komunikace a nezabere okolní pozemky.

Neřeší havarijní stav stromů, omezenou průjezdnost a související nedostatečnou bezpečnost dopravy, cyklistů a chodců.

Varianta nenabízí žádné řešení současných problémů do budoucna, v případě aleje bude pokračovat likvidace nestabilních, poškozených a dopravu ohrožujících stromů. Vzhledem k legislativě není možná obnova stromořadí, nelze totiž vysazovat nové stromy do prázdných mezer ve stávající nedostatečné vzdálenosti od cesty. Vysazování nových stromů ve větší vzdálenosti od vozovky by již nekopirovalo původní alej a výsadba by vyznívala chaoticky a z hlediska zachování tohoto významného krajinného prvku by neměla smysl – ve výsledku by vznikla zcela nová alej nerespektující původní charakter a měřítko.

### **Varianta č. 1a - oboustranné rozšíření stávající komunikace**

Trasa komunikace využívá stávající koridor s tím, že dojde k oboustrannému rozšíření komunikace a jejího tělesa. Rozšíření zachová stávající směrové a výškové uspořádání komunikace. V rámci rekonstrukce komunikace dojde k rekonstrukci povrchových a podkladních vrstev vozovky stávající komunikace. Dojde k vykácení všech stromů ze stávající lipové aleje.

Počet vykácených stromů podél komunikace: celkem 63 ks

Předpokládané náklady na stavbu: 13 mil. korun

$$2000\text{m}^2 \times 800 + 3800\text{m}^2 \times 3000 = 13 \text{ mil. korun}$$

Předpokládaná plocha a náklady na výkup pozemků: 150 000 Kč

$$1000\text{m}^2 \times 150 = 150\,000 \text{ Kč}$$

Oboustranným rozšířením stávající komunikace se sice zcela vyřeší stávající dopravní omezení v současném koridoru, avšak dojde k vykácení všech stromů v aleji a tím pádem také k nevratné ztrátě. Případná výsadba nové aleje, byť by byla řešena a udržována ve stejném stylu jako současná alej (skupinová výsadba, řez na hlavu) by však svým měřítkem (větší rozestupy mezi řadami) a vzhledem neodpovídala charakteru původního krajinného prvku, kde právě uvedené detaily hrají podstatnou a určující roli. Jinak řečeno alejí kolem běžných širokých komunikací existuje celá řada. Tímto zásahem by se zcela smazal význam a charakter tohoto významného krajinného prvku, vznikl by zcela nový prvek, který by již neměl s původní alejí nic společného.

### **Varianta č. 1b - jednostranné rozšíření stávající komunikace**

Trasa komunikace využívá stávající koridor, dojde k jednostrannému rozšíření komunikace a jejího tělesa. V rámci rekonstrukce komunikace dojde k rekonstrukci povrchových a podkladních vrstev vozovky stávající komunikace a k výstavbě jednostranného chodníku (šířka 1,5m). Dojde k vykácení jedné strany stromů ze stávající lipové aleje.

Počet vykácených stromů podél komunikace: celkem 30 ks

Předpokládané náklady na stavbu: 13,6 mil. korun

$$600\text{m}^2 \times 800 + 4000\text{m}^2 \times 3000 + 700\text{m}^2 \times 1500 = 13,53 \text{ mil. korun}$$

Předpokládaná plocha a náklady na výkup pozemků: 45 000 Kč

$$300\text{m}^2 \times 150 = 45\,000 \text{ Kč}$$

Tato varianta sice zcela vyřeší stávající dopravní omezení v současném koridoru a poskytne bezpečný pohyb chodcům a cyklistům, avšak vykácením poloviny stromů v aleji tím pádem dojde k nevratné ztrátě. Nejenže nebude plnit funkci aleje a stane se z ní stromořadí, nýbrž ztratí historickou a kulturní hodnotu (torzo aleje ve stavu linie není ničím zvláštním). Také nebude možné provádět jakoukoliv obnovu, jelikož to současná legislativa vzhledem k nedostatečné vzdálenosti stromořadí od vozovky neumožňuje. Torzo aleje by tak bylo odkázáno pouze na dožití a z dlouhodobého hlediska by měla tato varianta stejný důsledek jako předešlé 2 varianty – tzn. naprostou ztrátu tohoto unikátního krajinného prvku.

### **Varianta č. 2 - změna směrového vedení**

Trasa komunikace je navržena v novém koridoru tak, aby došlo k maximálnímu zachování stávající stromové aleje podél komunikace. Navržený směrový odklon osy komunikace je veden po stávajících zemědělských pozemcích. Navrženým řešením dojde k zachování stávající trasy komunikace s tím, že další využití stávající komunikace je i pro cyklistickou dopravu mezi obcemi Dubová a Radkov.

Počet vykácených stromů podél komunikace: celkem 4 ks

Předpokládané náklady na stavbu: 17,1 mil. korun

$$330\text{m}^2 \times 800 + 5600\text{m}^2 \times 3000 = 17,1 \text{ mil. korun}$$

Předpokládaná plocha a náklady na výkup pozemků: 525 000 Kč

$$3500\text{m}^2 \times 150 = 525\,000 \text{ Kč}$$

Tato navržená varianta vytváří novou komunikaci vhodných parametrů souběžnou se současnou komunikací, zároveň maximálně respektuje současnou lipovou alej, umožní ji udržet v historických

proporcích, do budoucna jako jediná nabízí ochranu před poškozením provozem a možnost uchování, ať již formou údržby stávajících stromů, tak dosadbou novými stromy. Pro realizaci musí být pokáceny pouze stromy na začátku aleje, aby mohlo být uskutečněno napojení stávající komunikace na okraji obou obcí na novou komunikaci. Vzhledem k jedinečnosti lipové aleje není nutné vnímat zábor zemědělské půdy novou komunikací za velký problém, také proto, že stávající alej bude dále sloužit jako cyklistická stezka a cesta pro chodce. Bude zachován její přírodní, historický, kulturní a krajinářský význam, může se stát významným místem pro environmentální a regionální vzdělávání, např. při zřízení naučné stezky.

Výstavbou nové komunikace sice dojde ke vzniku dvou souběžných komunikací, obě však budou mít jiný charakter a účel, zejména pak dojde k naplnění všech stanovených cílů – zajištění bezpečnosti provozu, bezpečnosti pohybu chodců a cyklistů i zachování a údržbě významného krajinného prvku – unikátní lipové aleje.

Je vhodné, aby byla tato varianta realizovaná co nejdříve, aby mohlo docházet k postupné obnově aleje – nejprve dosázení všech současných mezer a výhybných ostrůvků a dále výsadba v mezerách, jež vzniknou kácením dalších stromů, tak aby byla alej co nejvíce kompaktní, plnila svou funkci a byla udržována v tradičním duchu – tradiční profil aleje, skupinová výsadba, průběžné dosazování stromů, řez na hlavu.

Jedinou nevýhodou této varianty řešení tak zůstává nejvyšší cena ve srovnání s ostatními variantami. Musíme však mít na paměti, že zahrnuje nejen vybudování nové komunikace v požadované šířce, nýbrž také zachování významného krajinného prvku v téměř nezmenšeném stavu (vyjma pokácení 4 ks lip na začátku a konci aleje) s možností jeho revitalizace, jež umožní zachování aleje dalším generacím.

#### **Závěr**

Ve svém posudku jsem se zaměřil na posouzení hodnot lipové aleje mezi obcemi Radkov a Dubová, důvody její záchrany a posouzení variant řešení, jež byly zpracovány na zadání Správou silnic MSK.

Z celkového hodnocení i porovnání všech variant vyplývá, že nejlepším řešením, jež vede k naplnění všech stanovených potřeb, nabízí varianta č. 2. Předpokládá zachování aleje, její odborné ošetření a dosadbu, zároveň vybudování plnohodnotné komunikace v odpovídajících parametrech a úpravu současné komunikace pro pohodlný průchod pěších a cyklistů s doplněním základního mobiliáře. Pro tuto variantu hovoří také fakt, že obec zahrnula vybudování obchvatu aleje směrem do pole do změny územního plánu. Veřejné mínění i záměry obecní samosprávy tedy reflektují a preferují tuto variantu řešení.

Mgr. Radim Lokoč, Ph.D.  
Slezská 132, 747 33 Oldřišov  
IČ: 76288897

